ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Правове регулювання політики Європейського Союзу у сфері ядерної енергетики» здобувача ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право» Геника Дмитра Володимировича

1. Актуальність теми дисертації

Оскільки інтеграція та членство в ЄС є пріоритетом зовнішньої політики України, важливу роль відіграють дослідження, котрі проводяться з метою визначення правових форм та механізмів інтеграції України у ЄС. Розвиток України як суверенної, демократичної, правової та економічно стабільної держави можливий тільки за умови забезпечення високого рівня її взаємодії з ЄС та державами-членами в тому числі і в контексті налагодження ефективної взаємодії у сфері енергетики, зокрема і ядерної. Після набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС, постала необхідність ефективного вивчення даного питання. Це у свою чергу потребує вивчення та дослідження правового регулювання політики ЄС у даній сфері з метою розроблення рекомендацій та пропозицій стосовно оптимального впровадження права ЄС у національне право України у випадку набуття нашою державою повноправного членства в ЄС. Таким чином, дослідження даного питання набуває особливої актуальності в контексті необхідності приведення вітчизняного законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу в даній сфері.

Повномасштабне збройне вторгнення російської федерації на територію суверенної та незалежної України, розпочате 24.02.2022 року, додало принципово новий вимір в контексті дослідження даної тематики. Захоплення та утримання під військовим контролем держави-агресора найбільшої в Європі атомної електростанції, постійні обстріли енергетичної інфраструктури та ведення активних бойових дій поблизу об'єктів ядерної генерації поставили під загрозу безпеку всього європейського континенту. У свою чергу вітчизняне нормативне врегулювання даної сфери теж потребує вдосконалення, зокрема шляхом адаптації з правом ЄС.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 59/12 від 19 грудня 2023 року.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дисертацію виконано на кафедрі європейського права факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка. Проблематика дисертаційного дослідження відповідає пріоритетним

напрямкам, окресленим у Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, затвердженій Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448 / 2021 (пп. 124, 125, 144). Тема дисертації сформульована відповідно до планів науково-дослідних тем кафедри європейського права факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка на 2020-2023 роки: «Міжнародно-правові та національні механізми реалізації європейського та євроатлантичного курсу зовнішньої політики України». (номер державної реєстрації 0120U102554)» та «Забезпечення принципу верховенства права та захисту прав людини як головні пріоритети на шляху вступу України в Європейський Союз» (2024-2027 роки, номер державної реєстрації 0124U002329).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

Усі представлені результати наукового дослідження отримані дисертантом особисто. Усі статті та тези, які висвітлюють положення дисертації, написано одноосібно.

У вступі дисертації Геником Д. В. обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання дисертації, визначено об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, конкретизовано методи, що були використані при написанні роботи, наукову новизну дослідження, описано ідеї, які були удосконалені та набули подальшого розвитку, вказано практичне та теоретичне значення дисертації, представлено особистий внесок дисертантки та апробацію результатів дослідження, подано інформацію про кількість публікацій та структуру і обсяг роботи, кількість використаних джерел.

В рамках проведеного даного наукового дослідження дисертантом було досліджено витоки ядерної енергетики та процес її розвитку з моменту відкриття ядерного поділу та першого військового застосування до переходу до мирного використання ядерної енергії. З'ясовано, що ядерна енергетика здатна задовольняти потреби у надійному енергопостачанні й може замінити домінуючі у електроенергетичному секторі викопні види палива через свою дешевизну, екологічні переваги виробництва та перспективи майбутнього мобільного використання у різних куточках світу через малі модульні реактори (SMRs). Використання ядерної енергії значний час залишалося поза межами міжнародного регулювання та перебувало під контролем конкретних держав, насамперед, Сполучених Штатів Америки, які прийняли перший в історії національний закон щодо ядерної енергетики. У ході дослідження проаналізовано основі акти системи міжнародного регулювання ядерних відносин, виокремлено ознаки такого регулювання та встановлено, що значною мірою його специфіка визначається подвійною природою об'єкта регулювання.

Також було розкрито процес становлення МАГАТЕ: від промови Айзенхауера «Атом заради миру» у 1953 році, ухвалення Статуту Агентства у 1956 році й початкового виконання ролі суто технічної організації до трансформації на ключовий спеціалізований міжнародний майданчик із високим рівнем наукової експертизи, що бере активну участь у процесах узгодження політичної волі держав світу щодо ядерної безпеки. Охарактеризовано структуру Агентства й оцінено дієвість механізмів його роботи в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Встановлено, що наявних інструментів реагування МАГАТЕ на збройну агресію проти ядерних об'єктів недостатньо для попередження виникнення ядерної катастрофи. Обґрунтовано потребу у реформуванні міжнародно-правового режиму ядерної безпеки й надано пропозиції щодо його удосконалення.

Дисертантом було вивчено та проаналізовано правовий режим регулювання відносин щодо ядерної енергетики в Європейському Союзі. З'ясовано, що ядерна енергетика становить іманентну складову енергетичної безпеки та економічного розвитку Союзу, що функціонує в умовах наростаючих кліматичних й безпекових викликів. Висвітлено систему актів наднаціонального рівня, що формують правовий порядок у ядерній сфері, а також трансформацію сприйняття атомної енергетики у ЄС. Особливу увагу приділено Договору про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії 1957 року як фундаменту правової системи у ядерній сфері, визначено специфіку цього договору, окреслено його місце серед засновницьких договорів й взаємозв'язок із ними. З'ясовано, що ядерна енергетика є єдиним сектором спільної політики держав-членів, існування якого одночасно спирається на усі установчі договори. Надано пояснення причин застосування Договору про ЄС та Договору про функціонування ЄС для регулювання окремих аспектів ядерної діяльності. Проаналізовано проблеми конкуренції положень засновницьких договорів, які накладаються у суміжних сферах, та шляхи її подолання, у тому числі на підставі судової практики. Структурно подано систему вторинного права у сфері ядерної енергетики та встановлено особливості втілення концепції чотирьох стовпів ядерного права у межах Євросоюзу. Окрему увагу присвячено ролі Суду ЄС у еволюції Договору про Євратом, м'якому праву і міжнародно-правовим актам, які є джерелами ядерного регулювання. Також акцентовано увагу на специфічності статусу Євратому як утворення, що зберігає свою автономію поряд з ЄС, діючи при цьому через інституційну структуру останнього. Дослідження включає вивчення питань компетенції Євратому, повноважень органів, через які Євратом здійснює свою діяльність, й передбачає аналіз змісту норм установчого договору Євратому. З'ясовано, яким чином Євратом реалізує свій дослідницько-навчальний мандат; які інструменти формують механізм

сприяння інвестиціям; як відбувається управління процесами інформаційного обміну у галузі ядерної енергетики. Констатовано, що одним із ключових напрямів діяльності Євратому є впровадження стандартів захисту здоров'я працівників і населення від впливу іонізуючого випромінювання. Виявлено та пояснено тенденцію до розширювального тлумачення Судом ЄС компетенційних меж Євратому, особливо у сфері радіаційної безпеки.

Також автором було проаналізовано сучасний стан правового регулювання ядерної енергетики в державах-членах ЄС в умовах двох ключових викликів: досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року відповідно до Регламенту (ЄС) 2021/1119 та забезпечення енергетичної безпеки в контексті повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну і дестабілізації глобальних енергетичних ринків. Аналізується роль ядерної енергетики як інструменту декарбонізації та диверсифікації енергопостачання в документах ЄС. Окрема увага приділяється співвідношенню між загальними стратегічними орієнтирами Союзу та національною автономією держав-членів у формуванні власного енергетичного балансу, гарантованою статтею 194 Договору про функціонування ЄС. Встановлено, що рівень сприйняття ядерної енергетики та її ролі у енергетичному балансі кожного держави-члена вкрай неоднорідний, що виявляється найбільш рельєфно у регулюванні Французької Республіки та Федеративної Республіки Німеччина. За результатами порівняння ядерних правових режимів цих країн підсумовано, що вони представляють полярно різні моделі ядерної політики. Крім того, детально вивчено правове регулювання ядерної сфери у Польщі, яка вперше за свою історію вирішила включити до національного енергетичного балансу ядерну енергію. Детально висвітлено польську законодавчу базу, інституційну ядерну архітектуру, дозвільну систему, режим ядерної відповідальності та механізми адміністративного примусу. Дослідження засвідчило, що держави-члени ЄС виробили різні підходи до регулювання ядерної сфери, керуючись власною аксіологічною домінантою й виходячи із власного історичного контексту.

Особливу увагу дисертантом приділено розкриттю історичних умов формування українського ядерного права. Констатовано безальтернативність обраного Україною курсу на без'ядерність та охарактеризовано нормативно-правові акти, які приймалися задля та у процесі його реалізації. Підсумовано, що протягом 1991-1996 років Україна в умовах відсутності спеціального регулювання та оперативного контролю над ядерною зброєю, успішно нею управляла, належно забезпечуючи фізичний захист та виконуючи безпекові вимоги. Узагальнено інституційну архітектуру органів влади, що формують і реалізують ядерну політику та відповідають за ядерну безпеку та наголошено на потребі чіткішого нормативного розподілу наданих їм повноважень.

Акцентовано на потребі посилити незалежність регуляторного органу й описано, що нормативне регулювання ядерної енергетики включає низку міжнародних договорів, законів та підзаконних актів. Крізь призму узгодження із міжнародними стандартами проаналізовано законодавство, яке врегульовує питання ядерної безпеки; захисту населення та довкілля від впливу іонізуючого випромінювання; ядерного захисту; компетенцій повноважних органів влади; дозвільної системи; зняття з експлуатації ядерних установок та його фінансування; управління радіоактивними відходами; відповідальності за заподіяння ядерної шкоди. Резюмовано, що невирішеною в умовах воєнного стану та військової агресії країни-окупанта залишається проблематика гарантування ядерного захисту та відповідальності за ядерну шкоду, заподіяну на тимчасово підконтрольних росії об'єктах.

Автором, досліджуючи питання адаптації, систематизовано процес наближення законодавства України до ядерного acquis Євратому у три етапи: Етап I, що охоплює період з середини 90-х років XX століття до середини 2010-х років XXI століття; Етап II, що охоплює період з середини 2010-х років до початку 2020-х років; Етап III, що розпочався на початку 2020-х років та триває до сьогодні; визначено їхні особливості та відмінності. Відзначено, що процес наближення українського законодавства до ядерного права Євратому на Етапах II та III характеризується стійкістю євроінтеграційного вектору розвитку в умовах безпрецедентних зовнішніх викликів.

Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать автору і є його науковим доробком. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій

Отримані результати є науково обґрунтованими і достовірними, оскільки повністю підтверджуються сучасними та взаємодоповнюючими методами досліджень. Здобуті результати апробовано у вигляді доповідей на науково-практичних конференціях та перевірено під час рецензування публікацій у фахових виданнях.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

У дисертаційній роботі вперше:

- встановлено, що повноваження МАГАТЕ обмежені в контексті виникнення загроз ядерній безпеці під час міжнародного збройного конфлікту, зокрема аргументовано, що через відсутність примусових механізмів Агенства, нормативної невизначеності статусу ядерних об'єктів, які перебувають під окупацією або в зоні бойових дій неможливо в повній мірі забезпечити

належну спроможність даної організації забезпечувати ядерну безпеку в умовах збройної агресії;

- виявлено, що acquis ЄС (Євратому), спрямовані на регулювання відносин у сфері ядерної енергетики насамперед в умовах мирного часу, що у свою чергу зумовлює нормативну неврегульованість правового режиму ядерних об'єктів, що перебувають під воєнною окупацією; алгоритму дій держави у разі втрати фактичного контролю над ядерною установкою; відсутність спеціальних вимог щодо захисту ядерних об'єктів від застосування військових засобів ураження;
- запропоновано авторську класифікацію моделей правового регулювання ядерної енергетики у державах-членах ЄС, на основі якої виокремлено: французьку модель, орієнтовану на забезпечення енергетичного та державного суверенітету шляхом розвитку ядерної генерації; німецьку модель, засновану на пріоритеті ядерної безпеки, відмові від ядерної генерації; польську модель, спрямовану на формування ядерної енергетики як інструменту диверсифікації енергопостачання, декарбонізації та посилення енергетичної безпеки;
- обґрунтовано концептуальні підходи до формування національного правового режиму ядерної безпеки в умовах збройної агресії які включатимуть двокомпонентну модель захисту ядерних об'єктів, розроблення єдиного національного стандарту реагування на загрозу військового обстрілу АЕС; компетенцію щодо прийняття рішення про превентивне зниження потужності ядерних установок та алгоритмів дій персоналу.

удосконалено:

- положення щодо правової природи Євроатому, як міжнародної організації, котра зберігає міжнародну правосуб'єктність та нормативну автономію відповідно до установчого договору та поєднює її з інституційною інтеграцією в правопорядок Європейського Союзу;
- значення практики Суду ЄС для розвитку компетенції, зокрема здійснення тлумачення ним норм установчого договору про Євроатом відповідно до нових безпекових та екологічних потреб.
- положення стосовно наявності недоліків у системі правового регулювання ядерної енергетики України, зокрема термінологічної неузгодженості законодавства, дублювання компетенцій органів публічної влади, надмірного перенесення ключових питань ядерної та радіаційної безпеки на підзаконний рівень та недостатності законодавчих гарантій інституційної незалежності органу державного ядерного регулювання;
- систематизовано недоліки національного режиму цивільної

відповідальності за ядерну шкоду, що полягають у нормативній неузгодженості щодо меж відповідальності оператора та відсутності спеціального правового механізму визначення відповідальності за шкоду, заподіяну на ядерних установках, які перебувають під фактичним контролем держави-агресора.

набули подальшого обґрунтування:

- наукові положення щодо особливостей міжнародно-правового регулювання ядерної енергетики, які полягають у його превентивно-безпековій спрямованості, необхідності забезпечення балансу між доступом до ядерних технологій та мінімізацією ядерних ризиків, а також комплексному характері регулювання, що охоплює ядерну безпеку (safety), фізичну захищеність (security), гарантії (safeguards) та цивільну відповідальність (liability);
- розуміння ядерної безпеки як відносно автономної сфери правового регулювання, що не зводиться до предмета екологічного права, та обґрунтовано доцільність збереження спеціального характеру ядерно-правового регулювання з одночасною інтеграцією екологічних принципів Європейського Союзу.
- обґрунтовано необхідність запровадження спеціального правового режиму глибокого геологічного захоронення радіоактивних відходів в Україні, що передбачає нормативне визначення критеріїв вибору геологічного майданчика, стадій його дослідження, вимог до обґрунтування безпеки та змісту звіту з аналізу безпеки.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

6.1. Статті у наукових фахових виданнях України

1. Геник Д. В. Міжнародно-правове регулювання використання ядерної енергії: безпековий аспект. *Національні інтереси України.* 2026. №2 (19). С. 740–751.

DOI: https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-2(19)-740-751

2. Геник Д. В. Роль МАГАТЕ в забезпеченні ядерної безпеки в умовах збройної агресії рф проти України. *Наукові інновації та передові технології.* 2026. №4 (56). С. 3039–3050.

DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-4(56)-3039-3050

3. Henyk D. V. Preconditions and legal foundations for the establishment of the European Atomic Energy Community (Euratom). *Наука і техніка сьогодні.* 2026. №4 (58). P. 64–73.

DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2026-4(58)-64-73

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо

1. Геник Д. В. Міжнародно-правові механізми запобігання розповсюдження ядерної зброї: проблеми ефективності. *Право. Комунікація. Суспільство. Law. Communication. Society. Das Recht. Die Kommunikation. Die Gesellschaft. Le Droit. La Communication. La Société* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти (українською та іноземними мовами) / за заг. ред. канд. психол. наук, доц. Л.І. Кузьо. Львів: ЛьвДУВС, 2026. С. 450–452.

2. Henyk D. V. IAEA Statutes: adoption and main provisions. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали LXVIII-ої Міжнародної наук.-практ. конф. / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. М. Нарва (Естонія): ГО «ВАДНД», 07 травня 2026 р. С. 44–46.

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Отримані результати розширяють та доповнюють основні доктринальні підходи до окремих інститутів та галузей права Європейського Союзу та вдосконалюють зміст наступних навчальних дисциплін: «Міжнародне публічне право», «Право Європейського Союзу», «Енергетичне право», «Екологічне право», «Ядерне право», «Право міжнародних організацій», а також можуть бути використані під час розроблення навчально-методичного забезпечення згаданих дисциплін, зокрема – підручників, навчальних посібників і методичних вказівок

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані

Викладені у дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані:

у науково-дослідній роботі – для подальшого дослідження правових засад формування та реалізації політики Європейського Союзу у сфері ядерної енергетики, розвитку правового регулювання мирного використання ядерної енергії, ядерної та радіаційної безпеки, а також процесів адаптації законодавства України до права ЄС та положень Договору про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом);

у правотворчій діяльності – під час удосконалення законодавства України у сфері використання ядерної енергії, ядерної та радіаційної безпеки, поводження з радіоактивними відходами та відпрацьованим ядерним паливом, а також у процесі наближення національного законодавства до acquis Європейського Союзу та Євратому;

у практичній діяльності органів державної влади та підприємств ядерно-енергетичної галузі – зокрема Міністерства енергетики України, Державної

інспекції ядерного регулювання України та АТ «НАЕК «Енергоатом» – при розробленні та реалізації нормативних, організаційних і стратегічних заходів у сфері ядерної енергетики, забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, а також імплементації відповідних стандартів і вимог Європейського Союзу;

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертацію заслухано та обговорено на науковому семінарі кафедри європейського права Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 2 від 14 вересня 2026 р.). У ході обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висунуто.

Дисертаційна робота Геника Дмитра Володимировича «Правове регулювання політики Європейського Союзу у сфері ядерної енергетики» є завершеним науковим дослідженням, у якому з'ясовано становлення та сучасне значення ядерної енергетики; розкрито особливості її міжнародно-правового регулювання та роль Міжнародного агентства з атомної енергії, зокрема в умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України. Досліджено правові засади політики Європейського Союзу у сфері ядерної енергетики, становлення, компетенцію та діяльність Євратому, а також особливості правового регулювання ядерної енергетики у державах-членах ЄС. Проаналізовано систему нормативно-правового регулювання ядерної енергетики в Україні, її відповідність міжнародним та європейським стандартам, визначено напрями її вдосконалення, а також досліджено процес і проблеми наближення законодавства України до acquis Євратому. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 5 публікаціях, серед яких 3 (три) одноосібних наукових статті у фахових наукових виданнях України та 2 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

На основі вищенаведеного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота «Правове регулювання політики Європейського Союзу у сфері ядерної енергетики» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами від 21.03.2022 року № 341, від 19.05.2023 року № 502, від 03.05.2024 року № 507).

2. Дисертація відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини»).

3. Наукові праці Геника Д.В., опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають п.п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

4. Дисертація «Правове регулювання політики Європейського Союзу у сфері ядерної енергетики» Геника Дмитра Володимировича рекомендується для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні наукового семінару
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри європейського права
Львівського національного університету
імені Івана Франка Михайло МИКІЄВИЧ

«14» вересня 2026 року

Підпис проф. Михайла МИКІЄВИЧА підтверджую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
доцент Ольга ГРАБОВЕЦЬКА